

Online, bikronikus pedagógus-továbbképzés a gyakorlatban a közösségfejlesztés támogatására

HORVÁTH ENDRE¹ – HERBAINÉ SZEKERES ERIKA² – SZEKERES ÁGOTA¹

horvath.endre@barczy.elte.hu

herbainesze@staff.elte.hu

szekeres.agota@barczy.elte.hu

ABSZTRAKT

2020-ban kezdtük meg a „*Tervezett közösségfejlesztés módszertani alapjai a köznevelésben, óvodás és kisiskoláskorú gyermekközösségekben*” című 30 órás, akkreditált pedagógus-továbbképzés kidolgozását. A teljesen online, bikronikus képzési forma tudatos választás volt, amellyel egy hosszú távon fenntartható tudásátadási módot szerettünk volna megvalósítani. Jelen cikkben a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából 2022-ben tartott „MOOC és SMETRY, *avagy az ismeretterjesztés és a képzés korszerű formái*” előadásra építve mutatjuk be a továbbképzés koncepcióját, a megvalósítás során alkalmazott eszközöket és a jelenleg folyó továbbfejlesztés irányait. A bemutatásnak nem célja a képzés tartalmának részletes ismertetése.

Kulcsszavak: pedagógus-továbbképzés, bikronikus, közösségfejlesztés

DOI: [10.52092/gyosze.2023.3.4](https://doi.org/10.52092/gyosze.2023.3.4)

ELŐZMÉNYEK

2020-ban kezdtük meg a „*Tervezett közösségfejlesztés módszertani alapjai a köznevelésben, óvodás- és kisiskoláskorú gyermekközösségekben*” című 30 órás, akkreditált pedagógus-továbbképzés kidolgozását, amellyel az volt a célunk, hogy a köznevelésben dolgozó szakembereket segítsük a tervezett, adatalapú közösségfejlesztés megvalósításában (Horváth és mtsai., 2021), kiemelt figyelmet fordítva a sajátos nevelési igényű gyermekekre. A folyamatba ágyazott továbbképzés célja, hogy a résztvevők az óvodáskorú gyermekek és/vagy a kisiskoláskorú tanulók pszichológiai jellemzőinek ismeretében képesek legyenek ezekhez alkalmazkodva az adott gyermekközösség társas szempontú támogatásának megtervezésére, kivitelezésére és értékelésére.

A 2020 tavaszán Magyarországra is elérkező SARS-CoV-2 koronavírus-járvány világszerte kihívás elé állította az oktatási rendszereket. Hazánkban a digitális munkarend és a távolléti oktatás bevezetése rövid idő alatt valósult meg (Szabó és mtsai., 2022). Sok intézménynek, szakembernek nem volt ideje és lehetősége felkészülni az online oktatásra, ennek következtében változatos módszertani megoldások

születtek (Szabó és mtsai., 2022), amelyeket gyakran a tudatos építkezés hiánya, a gyakorlat közbeni tapasztalatokból kialakuló megközelítések jellemeztek. Nemcsak hazánkban, hanem más országokban is az oktatás „digitalizálása” kimerült a frontális oktatás digitális térbe költöztetésével. Erre a helyzetre nem lehetett előre felkészülni. Szinte azonnal felszínre és előtérbe kerültek a szakemberek IKT eszközhasználattal kapcsolatos hiányosságai, ugyanakkor ezzel párhuzamosan új lehetőségek is megnyíltak az innovációra (Szabó és mtsai., 2022).

A COVID pandémia alatt szerzett tapasztalatunk és az utolsó nagyobb hullámot követő óvatos tervezés volt a kiindulópontja egy teljesen online továbbképzési koncepció kidolgozásának. A digitális munkarend során kialakuló „kényszer megoldásokkal” szemben ez egy választás volt, amellyel hosszú távon fenntartható, földrajzi határokon átívelő, hozzáférhető tudásátadást kívántunk megvalósítani. A következőkben a képzés koncepcióját, a megvalósítás során alkalmazott eszközöket és a jelenleg folyó továbbfejlesztést tekintjük át.

A TOVÁBBKÉPZÉS FELÉPÍTÉSE

A továbbképzés egy bevezető szakaszból és 7 fő tematikai egységből tevődik össze:

- A közösségfejlesztés általános alapjai.
- Az óvodás és kisiskoláskorú gyermekek pszichológiai jellemzői, hangsúlyosan a csoportban elfoglalt hely és a kortárskapcsolatok szerepe.
- Közösségfejlesztés az óvodás és kisiskoláskorú gyermekek csoportjaiban.
- Szociometriai módszertanok a megismerési folyamatban.
- Szociometria alkalmazása a gyakorlatban.
- Szociometria a közösségfejlesztés eszközeként.
- Képzés lezárása, reflexiók.
-

A 7 tematikai egységet 4 képzési napra (20,5 óra) és a közöttük lévő e-mentorált szakaszokra (9,5 óra) osztottuk szét. Az egyes képzési napok az összetartozó tematikus egységeket dolgozzák fel, míg az azokat követő e-mentorált szakaszok az új ismeretek megszilárdítását, a gyakorlatot és az közben felmerülő kérdések megválaszolását célozzák.

A képzés sikeres elvégzésének és a tanúsítvány kiadásának feltételei:

- részvétel a továbbképzés teljes óraszámának 80%-án,
- a záró értékelő teszten legalább 60%-os eredmény elérése,
- a záró beadandó feladatban legalább 80%-os eredmény elérése,
- a teljesítendő feladatok határidőre történő benyújtása és a hozzájuk kapcsolódó online reflexiós folyamatban való aktív részvétel.

A KÉPZÉSI KONCEPCIÓ

A folyamatba ágyazott továbbképzés kidolgozásánál fő szempont volt, hogy a képzés teljes egészében online valósuljon meg, valamint a képzés jellegéből fakadóan ne a statikus előadások domináljanak, hanem a résztvevők folyamatos aktivitása, az interakciók, a gyakorlás és a tapasztalatszerzés útján történő tanulás kerüljön előtérbe.

A képzési koncepció alapjául egy integrált, több elméletet felölelő tanuláselméleti megközelítés (Davidson-Shivers és mtsai., 2018) szolgált, amely a behaviorista, konstruktivista és kognitív tanuláselmélet konkrét elveit használja egy meghatározott cél elérése érdekében (Horváth és mtsai., 2023). A továbbképzésben a szinkron tevékenységekben kiemelt szerepet kap az alapozás, a korábbi ismeretekre való építkezés, a struktúrába ágyazás, az aktív tanulás és a saját élmény, amelyeket tanulóközpontú módszerek és eszközök támogatnak folyamatos megerősítés és azonnali visszacsatolás mellett. A társas kontextus, a csoportmunka folyamatosan jelen van a szinkron tevékenységek során. Az e-mentorált, aszinkron feladatokban a gyakorláson és ismétlésen van a hangsúly, kis teret adva az egyéni haladásnak. Mind a szinkron, mind az aszinkron tevékenységekben a formatív értékelés van túlsúlyban, ezt egészíti ki egy módszertani mérőföldkőhöz kapcsolódó, valamint a teljes képzést lezáró teszt.

Gosling és Moon (2002) nyomán a továbbképzés tervezését a képzési célok és a tanulási kimenetek meghatározásával kezdtük, majd ezeket bontottunk le tematikus egységekre, amelyeket önálló modulként dolgoztunk ki. A modulfejlesztés során elsőként a modul célját, majd a hozzá tartozó tanulási kimenetelt határoztuk meg. Ezt követte az értékelés eszközrendszerének kialakítása, illetve a modul teljesítéséhez szükséges küszöbszint meghatározása. Végezetül az integrált tanuláselméleti megközelítésnek megfelelően alakítottuk ki az oktatási stratégiát az adott modulhoz. A folyamat ezt követően gyakran ismétlődött az egyes modulok kapcsán, amikor újra átgondoltuk az elkészült modulok közötti kapcsolódási lehetőségeket, felfedeztünk feleslegesen ismétlődő tartalmi egységeket vagy logikai hibát a témakörök sorrendjében.

BIKRONIKUS MEGVALÓSÍTÁS

Online bikronikus (bichronous) megvalósítás esetén a képzésben szinkron és aszinkron szakaszok követik egymást (Martin és mtsai., 2023). A szinkron szakaszokban a résztvevők egyszerre vannak jelen egy online konferenciafelületen az oktatókkal, mintha egy tanteremben ülnének együtt. Egymással együttműködve, közösen dolgoznak. Az aszinkron szakaszokban már nem azonos időben, akár egymástól távol tevékenykednek a résztvevők online felületeken (például fórumokon, feladatmegoldó oldalakon, közösségi médiában stb.). A tevékenység ebben az esetben lehet egyéni, vagy itt is alapulhat együttműködésen.

A 4 napos továbbképzésünkön a szinkron napokat a gyakorlati alkalmazást megvalósító aszinkron tevékenységek követik, amelyeknek a célja a tudás elmélyítése. (1. ábra).

1. ábra. A szinkron és aszinkron tevékenységek sorrendje és kapcsolata a 4 képzési nap alatt (saját szerkesztés).

A szinkron tevékenységek egy Microsoft Teams-ben létrehozott értekezletben zajlanak, ahová minden résztvevő mikrofon és kamera használatával csatlakozik. Ezekben a tevékenységekben a teljes csoport együtt vesz részt, vagy kisebb csoportokra bontva, melléktermekben zajlik a közös munka. Az előadások interaktívak, a résztvevőkkel folyamatos a kapcsolat rövidebb-hosszabb aktivitásokon keresztül (például ötletelés, tudáspróba stb.). Ezen aktivitások megvalósításában a Microsoft Teams eszközein túl olyan weboldalak is szerepet kapnak, mint például a Padlet vagy a Wooclap. A második szinkron naptól azonban a közös munka motorja már a SMETRY módszer szoftveres környezete (Herbainé Szekeres és mtsai., 2020; Horváth & Szekeres, 2020), mivel a szinkron és aszinkron gyakorlati feladatok is ebben valósulnak meg.

A képzés tervezésekor fontolóra vettük egy már meglévő e-learning keretrendszer (Moodle vagy Canvas) használatát a képzés támogatásához, azonban ehelyett a SMETRY szoftveres környezetének kibővítése mellett döntöttünk. Magába a rendszerbe integráltuk a tananyagot, a feladatokat, az együttműködés felületeit és alakítottuk ki az interaktív elemzési felületeket kifejezetten a képzés támogatásához. Noha ez a mély integráció nem szükséges feltétele a képzés lebonyolításának, mégis úgy gondoltuk, hogy erőforráshatékonyabb mind az oktatók, mind a résztvevők számára, ha a tevékenységek egy olyan felület köré épülnek, amit mindenképp meg kell ismerniük a képzés során. A másik érv, amiért a saját fejlesztés mellett döntöttünk, az a fenntarthatóság. Az idő előrehaladtával a felhasználói igények, illetve a képzési célok kiszélesedésével viszonylag gyorsan szükségessé válhat az online tanulási környezet továbbfejlesztése. Így, hogy lehetőségünk van a rendszer módosítására, szinte azonnal tudunk reagálni ezekre az igényekre, nem kell hónapokat, akár éveket várni egy-egy új funkció bevezetésére, vagy egy hiba kijavítására.

Az aszinkron tevékenységekben a résztvevők egyénileg vesznek részt, de itt is van lehetőség az együttműködésre fórumok formájában, nemcsak egymással, hanem az oktatókkal is. Az oktatók facilitálják ezeket a folyamatokat, segítenek elakadás esetén, illetve értékelik az egyes feladatmegoldásokat, részletes visszajelzést adva.

ELSŐ TAPASZTALATOK

2022 nyarán valósult meg az első továbbképzés 10 fő részvételével. A képzés során minden szinkron alkalom után visszajelzést kértünk a résztvevőktől, illetve a képzészáró napon egy kilépőkártya kitöltésével reflektáltak a teljes képzési folyamatra. A visszajelzések mellett saját tapasztalatainkat is megbeszéltük a szinkronalkalmakat követő teammegbeszéléseken.

A 10 résztvevő egyöntetű visszajelzése alapján az első napon sikerült az együttműködés szempontjából kedvező, támogató légkört kialakítani a résztvevőkkel, akik elhivatottan kezdték meg a képzést, és így utólag látva, ez az elhivatottságuk tovább erősödött a képzés alatt. Már az első napon jelentkeztek az első technológiai nehézségek, de ezeket kreatív módon sikerült megoldani. A továbbiakban a legnagyobb problémát a Microsoft Teams – akkor még kevésbé kiforrott – melléktermék funkciójának alkalmazása jelentette a kiscsoportos munkák során.

A második nap végére általános volt a fáradtság és a túltelítődés, de emellett megjelent az „ez az, ami nekem kell” érzés is két résztvevőnél. A kifáradás oka, hogy míg az első nap az előzetes tudás feltárása, a horgonyzás volt a középpontban, addig a második naptól a módszertani tudás elsajátítása, az új ismeretek kerültek túlsúlyba. A harmadik napon továbbra is a fáradtság volt általános, de 6 résztvevő kiemelte, hogy a közös munka és a gyakorlati alkalmazás lehetőségeinek megismerése, a közös gyakorlás kevésbé volt megterhelő a második naphoz képest. Az összes résztvevők elégedetten zárta a képzést.

A szinkron tevékenységek során alkalmazott folyamatos aktivitásokkal kapcsolatban azt jelezte vissza a hasonló online továbbképzéseken részt vevő 4 kolléga, hogy jelentősen eltér a megszokott statikus előadásoktól, „egyszerűen nem lehet nem odafigyelni”. Ezekkel az eszközökkel pont ezt a hatást szerettük volna elérni, hogy folyamatos kapcsolatot tartsunk a résztvevőkkel az online térben is. Ugyanakkor a képzés több pontján a csoporttól visszajelzés érkezett azzal kapcsolatban, hogy túl változatos online eszközökkel dolgozunk a szinkron szakaszok során, és részben ez is hozzájárult a résztvevők kifáradásához.

TOVÁBBFEJLESZTÉS

Jelenleg kidolgozás alatt áll a bemutatott képzés folytatása, amely a felső tagozatos, illetve középiskolás osztályközösségek tervezett támogatásával foglalkozik. A továbbképzés tematikus egységei is a bemutatott képzési koncepció alapján kerültek kidolgozásra, és a megvalósítást szintén teljesen online, blikronikus módon tervezzük. Ugyanakkor a kidolgozás során már figyelembe vettük az első megvalósult továbbképzés tapasztalatait és a résztvevői visszajelzéseket. Ennek megfelelően tovább csökkentettük az interaktív előadások arányát, nagyobb teret adva a közös gyakorlásnak. Az e-mentorált feladatokat is újragondoltuk, hogy csökkenteni tudjuk a szinkron tevékenységek során jelentkező terhelést – olyan tevékenységeket dolgoztunk ki, amelyek a soron következő képzési napra is felkészítenek, így a közös tevékenységek időkerete kevésbé feszített, mivel ezekre az előzetes tudástartalmakra már tudunk építeni és nem a képzési napon kell elsajátítani.

A SMETRY módszert támogató online felület időközben zajló továbbfejlesztése a tervezett képzés megvalósítását is támogatja. Ezen fejlesztések fókuszában az akadálymentesítés áll, hogy magát az online felületet minél szélesebb körben hozzáférhetővé tegyük a szakemberek számára. Célunk a WCAG (Web Content Accessibility Guidelines) 2.1¹, webtartalmak hozzáférhetőségére vonatkozó irányelvek alkalmazása a SMETRY online felületén.

Az akadálymentesítési folyamat első lépéseként megtörtént a felhasználói felület teljes újra tervezése, amely már letisztultabb formában biztosítja a korábbi funkciókat. A módosítások többsége az információ hozzáférhetőségét érintette. Ennek megfelelően:

- a korábbi színátmenetes felületeket felváltották egyszínű, magas kontrasztú felületek, a szöveg és a szövegkép vizuális megjelenítésének kontrasztaránya legalább 7:1,
- a navigáció egyszerűbbé vált, a hivatkozások megjelenése egységes lett és egyértelműen megkülönböztetett a többi tartalmi résztől, a szín nem az egyetlen vizuális eszköz az információ továbbítására, egy cselekvés jelzésére, válaszreakcióra vagy egy vizuális elem megkülönböztetésére,
- a navigációs útvonalak egyszerűsödtek, kevesebb részlépésből állnak,
- a szövegek betűmérete nagyobb lett, de tetszőlegesen tovább növelhető,
- a felület megtartotta reszponzív jellegét, továbbra is teljes mértékben igazodik a megjelenítő eszköz felbontásához.

Több olyan változtatást valósítottunk meg a rendszer alapjaiban, amelyek lehetővé teszik a későbbiekben, hogy a továbbképzések során alkalmazott kisebb aktivitásokat (mint például szavazás, közös ötletelés) már a SMETRY képzési felületén valósítsunk meg. Ezzel a célunk a résztvevők terhelésének csökkentése, hogy kevesebb egymástól független online felületet kelljen megismerniük és alkalmazniuk a képzés során. Célunk egy koherensebb, átláthatóbb felület, kiszámíthatóbb felhasználói élmény biztosítása a képzés teljes időtartamára.

KÖVETKEZTETÉSEK

Cikkünkben a „*Tervezett közösségfejlesztés módszertani alapjai a köznevelésben, óvodás- és kisiskoláskorú gyermekközösségekben*” című 30 órás, akkreditált pedagógus-továbbképzés kidolgozását, illetve az első megvalósult képzés tapasztalatait, az azok alapján kitűzött továbbfejlesztési lehetőségeket mutattuk be. Az integrált tanuláselméleti megközelítésen nyugvó, online, blikronikus képzési forma olyan esetekben lehet ideális, ha például specifikus módszertani ismereteket szeretnénk átadni és fontos szerepe van a tudásátadásban a szinkron tevékenységeknek, a csoportos tanulási környezetnek. Akkor tud hatékonyan működni, ha a folyamatban építeni tudunk a korábban elsajátított ismeretekre, saját tapasztalatokra és a teljes képzés alatt folyamatos együttműködést tudunk biztosítani a résztvevőkkel. A fenntarthatóság és a jobb felhasználói élmény biztosítása érdekében kritikus fontosságú a résztvevők visszajelzése a teljes képzési folyamatban. Bízunk benne, hogy gondolatébresztő bemutatásunk segíti a hasonló képzést tervező kollégák elindulását a tervezésben, illetve a sikeres megvalósításban.

¹ Az irányelvek hivatalos honlapja: <https://www.w3.org/TR/WCAG21/>

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Jelen publikáció a Miniszterelnökség – Nemzeti Hatóság – képviselőjében a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Hivatal által támogatott RRF-2.3.1-21-2022-00013 azonosító számú "Társadalmi Innovációs Nemzeti Laboratórium" című projekt keretében jött létre.

IRODALOMJEGYZÉK

- Davidson-Shivers, G. V., Rasmussen, K. L., & Lowenthal, P. R. (2018). *Web-Based Learning*. Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-67840-5>
- Gosling, D., & Moon, J. (2002). *How to use learning outcomes and assessment criteria* (3. kiad.). SEEC.
- Herbainé Szekeres E., Szekeres Á., & Horváth E. (2020). A szociometria alkalmazását támogató SMETRY keretrendszer felhasználási lehetőségei a pedagógiai gyakorlatban. *Gyógypedagógiai Szemle*, 48(1-2), 99–111.
- Horváth, E., Herbainé Szekeres, E., & Szekeres, Á. (2021). Using community level data-based decision making in general education: First phase of a 5-year program. In *ICERI2021 Proceedings* (p. 5202–5210). <https://library.iated.org/view/HORVATH2021USI>
- Horváth, E., Herbainé Szekeres, E., & Szekeres, Á. (2023). Bichronous online learning in in-service teacher training: Community development in preschool and general education. In *INTED2023 Proceedings* (p. 5202–5210). International Academy of Technology, Education and Development (IATED).
- Horváth E., & Szekeres Á. (2020). Az IKT alapú szociometria alkalmazási lehetőségei. *Gyógypedagógiai Szemle*, 48(3-4), 305–317.
- Martin, F., Kumar, S., Ritzhaupt, A. D., & Polly, D. (2023). Bichronous online learning: Award-winning online instructor practices of blending asynchronous and synchronous online modalities. *The Internet and Higher Education*, 56, 100879. <https://doi.org/10.1016/j.iheduc.2022.100879>
- Szabó K., Juhász T., & Kenderfi M. (2022). Felsőoktatás a COVID-19 árnyékában. *Vezetéstudomány/Budapest Management Review*, 2–12. <https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2022.06.01>

Online, bichronous in-service teacher training in practice to support community development

ABSTRACT

In 2020, we started the development of the 30-hour, accredited in-service teacher training entitled "Methodological foundations of planned community development in public education, preschool and elementary school-age children's communities". The fully online, bichronous form of training was a conscious choice, with which we wanted to implement a long-term sustainable method of knowledge transfer. Based on the presentation entitled "MOOC and SMETRY, or modern forms of knowledge dissemination and training" held in 2022 on the Hungarian Science Festival, we present in this article the concept of the training, the tools used during its implementation, and the directions of the ongoing further development. The purpose of the presentation is not to describe the content of the training in detail.

Keywords: in-service teacher training, bichronous, community development
